

Täysistunto

Keskiviikko 23.10.2024 klo 14.00—17.00

13. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi oikeudenkäymiskaaren ja tuomioistuinmaksulain 5 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 152/2024 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 13. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.

Keskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. Jos puhujalistaa ei tässä ajassa ehditä käydä loppuun, asian käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan muiden asiakohtien jälkeen. — Esittelijänä ministeri Meri, olkaa hyvä.

Keskustelu

16.21 **Oikeusministeri Leena Meri** (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi oikeudenkäymiskaarta ja tuomioistuinmaksulakia. Tämän muutoksen tarkoituksena on ohjata tuomioistuimissa esiintyvät ennakkopäätösluonteiset kysymykset aiempaa tehokkaammin korkeimman oikeuden ratkaistaviksi. Näin sujuvoitettaisiin oikeudenkäyntejä ja parannettaisiin oikeusvarmuutta vähentämällä tulkinnanvaraisia kysymyksiä yhteiskunnassa ja lainkäytössä. Esityksen taustalla ovat Orpon hallitusohjelman tavoitteet prosessien uudistamisesta ja sujuvoittamisesta.

Esitys perustuu korkeimman oikeuden kesäkuussa 2023 tekemään lainsäädäntöaloitteen, jossa ehdotetaan uusiksi menettelyiksi ennakkopäätöskysymystä ja hyppyvalitusta. Ennakkopäätöskysymysmenettelyssä alempi tuomioistuin voisi siirtää kohtaamansa ennakkopäätösluonteisen kysymyksen korkeimman oikeuden ratkaistavaksi. Oikeudenkäynti tehostuisi, kun vaikeaan kysymykseen saataisiin heti korkeimman oikeuden kanta, jonka pohjalta asian käsittely sitten jatkuisi. Asianosaisten ja tuomioistuimen ei siis tarvitsisi enää jäädä odottamaan sitä, että kysymys ratkaistaisiin ensin alemmassa oikeusasteessa ja vasta sen jälkeen se kulkeutuisi mahdollisesti korkeimpaan oikeuteen. Tuomioistuimen tulisi aina tiedustella asianosaisten näkemyksiä ennakkopäätöskysymyksen esittämisestä. Jos joku asianosaisista vastustaa tätä menettelyä, käräjäoikeus ja markkinaoikeus voisivat esittää kysymyksen vain erityisestä syystä korkeimmalle oikeudelle, kuten silloin, jos vastauksen saaminen olisi suuren asiaryhmän kannalta tärkeää. Hovioikeus tällaista ennakkokysymystä ei voisi tehdä, jos joku asianosaisista sitä vastustaa.

Ennakkopäätöskysymyksestä säätämistä on Suomessa harkittu jo vuodesta 2002 lukien. Tarve tällaiselle menettelylle on lisääntynyt, kun on säädetty kattavasta jatkokäsittelylupajärjestelmästä, joka hovioikeuksissa on käytössä. Korkeimpaan oikeuteen saapuu nykyään

Pöytäkirjan asiakohta PTK 107/2024 vp

niin vähän riita-asioita, että kattavien ennakkopäätösten saaminen tulkinnanvaraisiin kysymyksiin on riita-asioissa jopa vaarantunut. Ratkaisematta jäävät epäselvyydet rasittavat yksittäisiä ihmisiä, yrityksiä ja tuomioistuimia. Ennakkopäätöskysymyksestä säätäminen vastaa tähän ongelmaan.

Lisäksi säädetään hyppyvalituksesta. Hyppyvalitus on tarkoitettu asioihin, joissa hovioikeus ei ole myöntänyt jatkokäsittelylupaa käräjäoikeuden tuomioon tyytymättömälle asianosaiselle. Tämän uudistuksen ansiosta korkein oikeus voisi ratkaista tällaisessa jutussa esiintyvän oikeudellisen kysymyksen heti. Tämä sujuvoittaisi oikeudenkäyntiä, sillä nykyisin korkeimman oikeuden tulee tällaisessa tilanteessa arvioida asiaa vain jatkokäsittelyluvan kannalta ja sen jälkeen palauttaa juttu hovioikeuteen ja jäädä odottamaan taas mahdollista uutta muutoksenhakua korkeimpaan oikeuteen. Juttu siis saattaa käydä käräjäoikeuden jälkeen kahdesti hovioikeudessa ja kahdesti korkeimmassa oikeudessa ennen kuin se tulisi ratkaistuksi.

Uudistukset olisivat niin valtion, tuomioistuinten kuin asianosaistenkin edun mukaisia. Sidosryhmät ovat lähes yksimielisesti kannattaneet näitä esityksiä. Kumpikin menettely on käytössä Ruotsissa, joskin soveltamisalaltaan kapeampina. On arvioitu, että kumpaakin menettelyä sovellettaisiin vuosittain jonkin verran, eli kysymys ei olisi kuitenkaan mistään hyvinkään merkittävästä asiamäärästä ainakaan toistaiseksi. Nämä lait on tarkoitettu tulevan voimaan 1.1.2025. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Puhujalistaan, edustaja Räsänen, Joonas.

16.25 Joonas Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Kiitoksia ministerille tämän asian esittelystä.

Tämä on varsin kannatettava esitys, joka perustuu todella tähän korkeimman oikeuden tekemään muistioon siitä, millä tavalla näitä oikeudenkäyntejä voitaisiin tehostaa ja parantaa myös oikeusvarmuutta siltä osin, että tilanteissa, joissa on selvästi havaittavissa, että tarvittaisiin ennakkopäätöksen tapainen linjaus korkeimmalta oikeudelta, se olisi mahdollista saada jo aikaisemmassa vaiheessa, ja tältä osin tietenkin se sitten vaikuttaisi näihin alemman oikeusasteen toimijoiden tekemiin päätöksiin.

Pidän tätä yleisesti oikein hyvänä ja toivon, että tämä asiakokonaisuus tässä talossa saadaan käsiteltyä siten, että tämä myös vuodenvaihteessa todella voimaan saadaan, jotta tällä sitten olisi myös se vaikutus, jota tällä haetaan, eli toisaalta pystymme näin tehostamaan oikeudenkäyntejä ja parantamaan sitä oikeusvarmuutta.

Olisin tässä vaiheessa vielä kysynyt ministeriltä, kun tuossa esittelypuheenvuorossa ette siihen puuttunut, ainoastaan tästä ennakkopäätöksen tapaisesta asiasta, jota nyt sitten voidaan tulkita siinä tilanteessa, jos ennakkopäätöksen korkein oikeus tekee, kun se sitten tosiasiallisesti näitä alempia oikeusasteita sitoisi. Tässä kun lausuntopalautetta kävin lävitse, niin jotkut lausunnonantajathan olivat hieman huolestuneet siitä, vaikuttaako tämä nyt siten tosiasiallisesti kuitenkin näiden alempien oikeusasteiden riippumattomaan harkintavaltaan. Elikkä tosiasiallisestihan he olisivat sidottuja jo tässä vaiheessa tähän korkeimman oikeuden ennakkopäätökseen, vaikka sillä samantapaista ennakkopäätösstatusta ei olisi kuin tässä ehkä normaalimmassa menettelyssä. Tältä osin nämä alemmat oikeusasteet olivat huolissaan siitä, vaikuttaako se sitten heidän riippumattomuuteensa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 107/2024 vp

Kun maallikkona tätä asiaa ajattelen, niin en itse siinä suurta riskiä näe, koska varmasti on kaikkien kannalta parempi ratkaisu se, että korkeimman oikeuden kanta on ennemmin tiedossa kuin myöhemmin tiedossa, mutta koska tällä asialla varmasti on juridisia huomioita ja tähän asiaan varmaan sitten täälläkin asianomainen valiokunta joutuu puuttumaan, niin olisin tiedustellut ministeriltä, millä tavoin tätä asiaa on nyt tässä valmistelussa pohdittu. Aiheuttaako tämä sellaisen riskin, jonka nyt tuolla lausunnonantajissa muutamat käräjäoikeudet ainakin nostivat esille?

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Haluaako ministeri vastata? Kaksi minuuttia.

16.27 Oikeusministeri Leena Meri (vastauspuheenvuoro): Joo, kiitos! — Kiitos kysymyksestä. Tätä problematiikkaa on pohdittu täällä lausuntopalauteosuudessa. Itse ajattelen, että varmaan kumpaankin suuntaan löytyy argumentoitavaa. Toisaalta, jos ajattelee, niin meillä on kuitenkin korkeimmalla oikeudella tämä ennakkoratkaisu-oikeus, prejudiikaatio-oikeus. Toisaalta sitten taas esimerkiksi ihmisoikeustuomioistuimien tai EU-tuomioistuimien saattaa antaa joitakin suosituksia, eli voi pyytää ennakkoratkaisusuosituksia sitovuudesta. Mutta itse ajattelen, että minusta tämä työryhmän esitys on ollut ihan varsin perusteltu, niin että siitä ei jää sitten mitään epävarmuutta.

Valiokunta varmasti tätä katsoo osaltaan hyvin, hyvin tarkkaan, ja näin on myös toivottavaa, ja punnitsee sitä täällä eduskunnassa myös siltä osin, miten itse sitä katsoo. Minusta on tärkeätä, että asioita tosiaan käsitellään myös riita-asioissa korkeimmassa oikeudessa. Aika huolestuttavaa on se, että niitä ei mene sinne kovin paljon. Silloin tulee hyvinkin poukkoilevaa oikeuskäytäntöä. Toki meidänkin on sitten helpompi tietää, mikä on se vakiintunut oikeustila, ja ehkä jopa tehdä sinne muutoksia.

Tämä on yksi tällainen pieni asia — kiitos, että nostit tämän keskusteluun. Nämä ovat hyvin haastavia ja vaikeita asioita. On kiva, että tähän riittää edustajillakin kiinnostusta. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin lakivaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.